

35. výroční konference LIBER **4. 7. až 8. 7. 2006, Uppsala, Švédsko**

Zpráva ze zahraniční cesty

35. výroční konference LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche) se konala na Uppsala Universitet v Uppsale, spoluorganizátorem byla Uppsala University Library (Uppsala universitetsbibliotek).

4. 7. 2006 (dopoledne)

Před vlastním programem konference se konalo setkání členů výkonného výboru LIBER (dále jen VV) a zástupců národních asociací vědeckých knihoven evropských zemí. Bylo to již druhé setkání, jehož hlavní náplní byla diskuse o další činnosti LIBER. Na letošním setkání VV předložil dokument „Nový profil pro LIBER“ s návrhem čtyř klíčových oblastí, na něž se LIBER hodlá soustředit. Jedná se o:

- vědeckou komunikaci,
- digitální knihovny,
- řízení knihoven,
- služby a podpůrné aktivity pro rozvoj knihoven.

V oblasti vědecké komunikace bude LIBER nadále pokračovat v podpoře iniciativy Open Access. Pod její záštitou se již konalo několik pracovních setkání na téma inovací ve vědecké komunikaci v CERNu v Ženevě, páté je plánováno na říjen 2007. Ve dnech 18. až 20. října 2006 se na University of Glasgow uskuteční s podporou LIBER konference Open Scholarship 2006: New Challenges for Open Access Repositories.¹ V září 2005 podepsal prezident LIBER Erland Holding Nielsen Berlínskou deklaraci (the Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Science and Humanities).² LIBER také spolupracuje s tzv. frankfurtskou skupinou (the Frankfurt Group)³ v její kampani za snížení DPH pro elektronické publikace na úroveň publikací tištěných. Nadále bude pokračovat úzká spolupráce se SPARC Europe,⁴ kde ve výkonném výboru zasedají dva členové VV a předseda výkonného výboru SPARC se účastní zasedání VV.

V oblasti digitálních knihoven předložil VV obsáhlé stanovisko k dokumentu Evropské komise *i2010: Digital Libraries*.⁵ LIBER se domnívá, že záchraně evropského multikulturního dědictví musí být věnována velká pozornost především s ohledem na velké americké digitalizační projekty. LIBER dále převezme zodpovědnost koordinačního zástupce za Evropu ve shromažďování záznamů o digitalizovaných dílech prostřednictvím databáze EROMM.⁶ Z této databáze budou záznamy exportovány do světového registru Registry of Digital Masters, který udržuje OCLC. Tento registr bude volně přístupný a přispěje tak k omezení nežádoucích duplicít při digitalizaci.

¹ <http://www.lib.gla.ac.uk/openscholarship/>

² <http://www.zim.mpg.de/openaccess-berlin/berlideclaration.html>

³ <http://www.sub.uni-goettingen.de/frankfurtgroup/>

⁴ <http://www.sparceurop.org/>

⁵ http://europa.eu.int/information_society/activities/digital_libraries/index_en.htm

⁶ <http://www.eromm.org/>

V oblasti řízení a rozvoje knihoven bude velká pozornost věnována nástrojům, které umožňují efektivní získávání informací a sdílení zkušeností. Pracovníci managementu knihoven se v poslední době setkávají se stále se zvyšujícími nároky poskytovatelů dotací na průkazné informace v oblasti účelného a hospodárného čerpání dotací a hodnocení rozsahu a kvality poskytovaných služeb. LIBER bude podporovat své členské instituce zajišťováním efektivních nástrojů pro benchmarking, audit a měření a zvyšování kvality. Těmto aktivitám se bude věnovat pracovní skupina Library Management and Administration pod vedením Suzanne Jouguelet (Bibliothèque nationale de France). Hlavním úkolem bude příprava auditu univerzitních knihoven a možnosti využití nástroje LibQUAL+ v evropských vědeckých knihovnách. S. Jouguelet vyzvala knihovny, které mají zájem o přípravu auditu, aby ji kontaktovaly.

Další část setkání byla věnována diskusi o nové kategorii členství. Jedním ze závěrů loňského setkání v Groningen bylo, že mají-li se národní asociace podílet větší měrou na činnosti LIBER, je třeba pro ně zavést kategorii členství. V souladu s tímto závěrem předložil VV návrh na novou kategorii členství – organisational membership a také na změny ve výši členských poplatků. Status „organizačního člena“ byl navržen pro národní (regionální) organizaci, která má mezi svými členy národní knihovnu a/nebo knihovny institucí poskytujících vysokoškolské vzdělání s úrovní Ph.D. Organizační člen bude mít právo volit a být volen. Počet hlasů (1, 2 nebo 4) na výročním valném shromáždění bude odvozen od výše poplatků, které bude organizační člen platit. V rámci diskuse zástupci jednotlivých zemí vyslovili s novou kategorií členství souhlas a doporučili změnu stanov v tomto smyslu.

V další části zástupci jednotlivých zemí referovali o specifických problémech, s nimiž se potýkají knihovny v jejich zemích.

4. 7. 2006 (odpoledne) – 6. 7. 2006

Vlastní odborný program konference byl zahájen tzv. předkonferencí věnovanou problematice budování digitálních knihoven. Zajímavé bylo vystoupení ředitele (Jean-Noël Jeanneney) Bibliothèque nationale de France v Paříži, který informoval o záměrech vybudování tzv. Evropské digitální knihovny jako protipólu k digitalizačním aktivitám firmy Google, které jsou orientovány především na digitalizaci odborné literatury v anglickém jazyce. Právě o zapojení do digitalizačního projektu Google, jeho záměrech a dosavadních výsledcích pak podrobně informoval výkonný ředitel knihovnických služeb z University of Oxford Ronald Milne. O iniciativě EU *i2010: Digital Libraries*, jejích východiscích a záměrech, poskytl podrobné informace zástupce Evropské komise Javier Hernandez-Ros. Rozdílné přístupy k problematice digitalizace kulturního dědictví vyjádřené nejen v příspěvcích výše zmíněných přednášejících pak zazněly v panelové diskusi.

Program dalších dnů konference byl věnován různým aspektům práce vědeckých, především akademických knihoven. Přednášející v první sekci se věnovali hrozbám, které s sebou nese současný vývoj, a tomu, jak tyto hrozby ovlivňují knihovny a jejich fungování. Příspěvky byly věnovány nejen otázkám ochrany knihovnických fondů např. proti záplavám a klimatickým změnám, ale také komplexní ochraně knihoven proti možným teroristickým útokům.

Druhá sekce byla věnována problematice elektronického publikování a zpřístupňování elektronických dokumentů. Velmi zajímavý byl příspěvek Michaela Jubba, ředitele Research Information Network⁷, který shrnul klíčová východiska a výzvy pro vědce, poskytovatele dotací pro vědecký výzkum a organizace zajišťující informační služby, tedy i knihovny. Zdůraznil, že je třeba do povědomí orgánů rozhodujících o financování výzkumu a vývoje dostat fakt, že infrastruktura pro výzkum a vývoj musí zahrnovat nejen hardware, ale i „infostruk-

⁷ <http://www.rin.ac.uk/>

туру“, tedy informační zdroje a služby. Formuloval klíčová východiska (zvyšující se objem výzkumu a z toho vyplývající záplava dat, integrace computer science do všech vědních oborů, vliv nových technologií na vědecké publikování, zvyšující se objem vědeckých publikací a vzrůstající náklady na jejich nákup) a z nich vyplývající jednoznačnou výzvu k podpoře a koordinaci distribuovaného přístupu k informacím. Zdůraznil také klíčovou roli informačních specialistů ve vědeckých týmech. Iniciativu v oblasti elektronického zpřístupňování plných textů závěrečných vysokoškolských prací představila Eva Miller, ředitelka Electronic Publishing Centre univerzitní knihovny v Uppsale. V jejím příspěvku mimo jiné zaznělo, že uzavírají smlouvu s každým autorem a že se osvědčilo zpřístupňování prací v několika oddělených souborech (obsah, fulltext, citace). Novým aktivitám v oblasti open access se věnovala Alma Swan z Key Perspectives.⁸ Zdůraznila, že rozvoj open access ve světě je velmi rychlý. Během uplynulého roku začali mnozí vydavatelé s různými modely zpřístupňování v oblasti open access journals. Instituce začaly s budováním repozitářů, ovšem jen některé z nich zvolily takovou strategii, že se úsilí vložené do těchto aktivit široce hodnotí. Poskytovatelé dotací konečně začínají klást důraz na fakt, že výsledky výzkumu financovaného z veřejných zdrojů musí být zveřejňovány a volně sdíleny.

Třetí sekce se zabývala sledováním, hodnocením a zvyšováním kvality práce akademických knihoven, organizačními změnami a potřebami celoživotního vzdělávání knihovníků v současném období, kdy dochází k významným změnám v oblasti vytváření a zpřístupňování informačních zdrojů pro podporu vzdělávání a výzkumu a vývoje. Systém LibQUAL+, jako nástroj na měření kvality služeb představil Stephen Town, ředitel informačních služeb Cranfield University. Ve svém příspěvku popsal, jak byl tento nástroj rozvinut a aplikován pro využití v evropských vědeckých knihovnách a v krátké případové studii uvedl, jak byla získaná data využita pro srovnání výkonu a zlepšení kvality testovaných knihoven. Systémy pro zajišťování kvality akademických knihoven v severských zemích představili Kaisa Sinikara, ředitelka informačních a knihovnických služeb University of Helsinki a Helge Salvesen z univerzitní knihovny University of Tromsø. Gitte Larsen, vedoucí oddělení celoživotního vzdělávání the Royal School of Librarianship and Information Science, Denmark⁹ se věnovala vzdělávání knihovníků pro oblast služeb vzdáleným uživatelům knihovny. Zdůraznila, že toto prostředí vyvolává potřebu nových zásadních znalostí a dovedností a otázka zajištění kontinuálního vzdělávání je klíčovou otázkou nejen pro vedení knihoven, ale je třeba, aby jí věnovaly pozornost i instituce zodpovědné za celoživotní vzdělávání a profesní rozvoj pracovníků knihoven. Organizační změny ve francouzských univerzitních knihovnách popsal ve svém příspěvku Francois Cavalier, ředitel dokumentačních služeb knihovny Université Lyon 1. Organizační schémata ve vybraných členských knihovnách LIBER, zjištěná na základě provedeného průzkumu v sedmdesáti knihovnách ve čtyřiceti zemích, a analýza změn probíhající v organizační struktuře byly námětem příspěvku Suzanne Jouguet.

Čtvrtá sekce byla věnována současnému rozvoji sbírek, jejich zviditelňování a zpřístupňování. Klaus Kempf, vedoucí oddělení sbírek a katalogizace Bayerische Staatsbibliothek představil projekt Vascoda.¹⁰ Gerard van Trier z Koninklijke Bibliotheek, Haag hovořil o strategii knihovny v oblasti elektronické archivace a o mezinárodní roli jejího elektronického archivu, který obsahuje kompletní časopiseckou produkci vydavatelství Elsevier, Kluwer, Springer, Oxford University Press a některých dalších.¹¹ Vydavatelé ukládají svou produkci do archivu zdarma. Přístup do archivu je omezen na místo samé pro

⁸ <http://www.keyperspectives.co.uk/>

⁹ http://www.db.dk/home_uk.htm

¹⁰ <http://www.vascoda.de/>

¹¹ <http://www.kb.nl/dnp/e-depot/e-depot-en.html>

registrované uživatele a kopie jsou k dispozici pro EDD v rámci států. Zároveň ovšem archiv slouží jako záruka, že v případě kalamitních událostí u vydavatele, budou články dostupné pro všechny majitele licencí. Zdůraznil proto, že právo na archivní výtisk by mělo být samozřejmou součástí vyjednané licence na přístup do elektronických časopisů.

Část každého dne byla také vyhrazena zástupcům firem, kteří představili některá nová řešení pro budování a zpřístupňování sbírek digitálních dokumentů (např. Jouve, OCLC, Ex Libris, ProQuest, JSTOR aj.).

7. 7. 2006

Zajímavou částí odborného programu byla závěrečná „lokální sekce“, ve které ve svých příspěvcích a poté v panelové diskusi představili zástupci dvou švédských univerzitních knihoven (Uppsala, Stockholm) a ředitel Národní knihovny ve Stockholmu (Kungliga Biblioteket – Sveriges nationalbibliotek) možnosti spolupráce i vzájemné soutěže těchto knihoven v oblasti budování a zpřístupňování informačních zdrojů a služeb uživatelům nejen svých knihoven.

Závěr konference byl věnován výroční valné hromadě LIBER. Valná hromada LIBER schválila:

- zápis z výroční valné hromady z 8. 7. 2005 v Groningen,
- zprávu VV, kterou přednesl generální sekretář Peter Fox. Ve zprávě uvedl, že počet členů LIBER se oproti roku 2005 zvýšil o 16 a nyní má tedy LIBER 366 členů. Z toho 62 členů ze zemí střední a východní Evropy má hrazen členský poplatek z nadace OCLC-PICA. Nadace hradí těmto členům poplatek po dobu tří let. Hlavní aktivitou uplynulého období pak byla příprava dokumentu „Nový profil pro LIBER“,
- zprávu o hospodaření za rok 2005, kterou předložil pokladník Raymond Bérard,
- změny ve statutu – doplnění článku 10.5 a zrušení článku 12, které se týkají schválení auditora, a doplnění článku 13.3, které umožní VV kooptovat nejvýše dva dodatečné členy do VV na stejné období jako jsou volení členové,
- zprávu auditora (Deloitte) za rok 2005¹², a jmenování auditora pro rok 2007,
- novou strukturu členských poplatků založenou na základní jednotce, která činí 350 EUR. Počet jednotek je odvozen od počtu obyvatel. Členové ze zemí střední a východní Evropy budou platit ½ jednotky, tj. 175 EUR. Nebyla schválena 10% sleva z členského poplatku pro instituce, které budou současně také členem organizačního členu.

V další části valné hromady proběhly volby do VV na funkční období od 1. 1. 2007. Na presidenta LIBER byl nominován Hans Geleijnse (Universiteit Tilburg, Netherlands) a na vicepresidenta Peter Fox (University of Cambridge, UK). Oba byli jednomyslně zvoleni. Dále proběhla volba tří členů VV. Nominováni byli: Ewa Kobierska-Maciusko (Warsaw University), François Cavalier (Université Lyon 1), Norbert Lossau (Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen), Kaisa Sinikara (University of Helsinki), Ulf Göranson (Uppsala University). Zvoleni byli: Ewa Kobierska-Maciusko, François Cavalier, Ulf Göranson.

Součástí konference byly také exkurze. Bylo možné se zúčastnit prohlídky knihovny Uppsala Universitet, Carolina Rediviva, která má rozsáhlé historické sbírky (mj. uchovává i tzv. Codex Argenteus, který byl ukořistěn Švédy v Praze v roce 1648,¹³ seznámit se

¹² <http://www.kb.dk/liber/conf/2006/annualreport2005.pdf>

¹³ <http://www.ub.uu.se/arv/codexeng.cfm>

s aktivitami Electronic Publishing Centre nebo navštívit jednu z oborových knihoven Uppsala University – knihovnu ekonomických věd.

Mgr. Iva Prochásková
Mgr. Daniela Tkačíková